

આત્મા જ જિન છે, એ જ સિદ્ધાંતનો સાર છે.
જો જિણુ સો અપ્પા મુણહુ ઇહ સિદ્ધંતંહુ સારુ।
ઇત્ત જાણેવિણ જોયઇહુ છંડહુ માયાચારુ।।૨૧।।
જિનવર તે આતમ લખો, એ સિદ્ધાન્તિક સાર;
એમ જાણી યોગીજનો, ત્યાગો માયાચાર. ૨૧.

અન્વયાર્થ :- (જો જિણુ સો અપ્પા મુણહુ) જે જિનેન્દ્ર છે તે જ આ આત્મા છે એમ મનન કરો. (ઇહ સિદ્ધંતંહુ સારુ) આ જ સિદ્ધાંતનો સાર છે (ઈત્ત જાણેવિણ) આમ જાણીને (જોયઇહુ) હે યોગીજનો! (માયાચારુ છંડહુ) માયાચાર છોડો.

વીર સંવત ૨૪૮૨, જેઠ વદ ૧૨, બુધવાર
તા. ૧૫-૦૬-૧૯૬૬
ગાથા-૨૧ થી ૨૩. પ્રવચન નં. ૮

૨૧. ‘આત્મા જ જિન છે, એ જ સિદ્ધાંતનો સાર છે.’ જુઓ! આ ગાથામાં ચારેય અનુયોગનો સાર શું છે એ આ બતાવે છે. સર્વ સિદ્ધાંતનો સાર. સર્વજ્ઞના મુખમાંથી જે દિવ્યધ્વનિ (નીકળી), સર્વજ્ઞ વીતરાગ થયા પછી દિવ્યધ્વનિ નીકળી એ દિવ્યધ્વનિનો સાર શું છે એ આમાં કહેવામાં આવે છે.

જો જિણુ સો અપ્પા મુણહુ ઇહ સિદ્ધંતંહુ સારુ।
ઇત્ત જાણેવિણ જોયઇહુ છંડહુ માયાચારુ।।૨૧।।

‘જે જિનેન્દ્ર છે તે જ આ આત્મા છે એમ મનન કરો.’ ભગવાનની વાણીમાં એવું આવ્યું, ચારે અનુયોગમાં, પ્રથમાનુયોગમાં પણ એ આવ્યું. ભલે કથાનુયોગમાં એ આત્માએ શુદ્ધ આત્માનું સાધન કરતાં એને રાગાદિ કેટલો રહ્યો અને ક્યાં સ્વર્ગમાં ગયા એની વાર્તાઓ ત્યાં છે. પ્રથમાનુયોગમાં પણ આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપને (બતાવે છે). કારણ કે જિનેન્દ્રએ ધ્વનિ દ્વારા કહ્યું એ તો વીતરાગપણું કરવાનું એમણે કહ્યું. પોતે સર્વજ્ઞ ને વીતરાગ થઈને વાણી આવી તો એ વાણીમાં અમે જે છીએ તેટલો તું છો અને તું છો તે અમે છીએ, સ્વરૂપે, હોં! પરમેશ્વરના સ્વરૂપમાં અને આત્માના સ્વરૂપમાં કાંઈ ફેર નથી. વસ્તુ ભલે ભિન્ન હો પણ ભાવમાં કંઈ ફેર નથી.

મુમુક્ષુ :- પુરાણમાં પણ એમ લખ્યું છે?

ઉત્તર :- પુરાણમાં એ લખ્યું છે. પુરાણમાં લખવાનો સિદ્ધાંતનો સાર શું કીધું અહીંયાં? ‘इह सिद्धंतहु सार’ પુરાણમાં કહ્યું હોય તોપણ જે આત્માઓ પોતાના સ્વરૂપને વીતરાગ જ્ઞાતા-દષ્ટાસ્વરૂપ જાણી, ભેદનું લક્ષ હોડી દઈ અભેદ ચૈતન્યનું સાધન કર્યું એની કથાઓનું વર્ણન તેને પુરાણ કહે છે. તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, બળદેવ, વાસુદેવોનું એમાં વર્ણન છે. પણ એ પુરુષે વર્ણનમાં કર્યું શું? કહ્યું શું? અને શું કરવા કહ્યું? એ બધા વર્ણનમાં એ આત્માઓ, શલાકાપુરુષો, તીર્થંકરો, ચક્રવર્તી, બળદેવ, વાસુદેવો, પ્રતિવાસુદેવ વગેરે, એમણે મૂળ આત્માના અંતર સ્વરૂપનું (સાધન કર્યું). વીતરાગ જેવો જ હું આત્મા છું. સમજાય છે? એમને મોક્ષ પ્રગટ થઈ ગયો, મારે મોક્ષ સ્વભાવમાં પડેલો છે. એવા આત્મતત્ત્વને વીતરાગ પરમાત્મા જેવો પોતાને જાણવો એ જ અનુયોગમાં-પ્રથમાનુયોગમાં કહેવાનો સાર છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

બીજો, કરણાનુયોગ. કરણાનુયોગમાં પણ એ સાર છે કે, જુઓ! ભઈ! કર્મ નિમિત્ત છે, એના નિમિત્તે વિકાર થાય. એની અવસ્થાઓ અનેક જાતની થાય પણ એ કર્મ ને એ કહીએ છીએ એનો સાર ઇ કે એનાથી રહિત આત્મા છે. સમજાણું કાંઈ? કરણાનુયોગમાં કહેવાનો આશય તો એ છે કે, કર્મ એક ચીજ છે, એના લક્ષે જીવની અવસ્થાઓ અનેક થાય છે અને એના પરિણામ કેવા હોય એને બતાવે છે, પણ એ બધા વિકારી પરિણામ અને કર્મ એ વ્યવહારે વસ્તુ છે. એ બતાવવાનો આશય તો એનાથી રહિત તું છો એમ બતાવવું છે.

મુમુક્ષુ :- કર્મથી દુઃખી થયો એમ નથી બતાવવું?

ઉત્તર :- એમ નથી બતાવવું, એનાથી સહિત છો એમ નથી બતાવવું. રહિત છે તો રહિત થા એ માટે બતાવવું છે. સમજાણું કાંઈ? કર્મનું, વિકારનું સહિતપણું બતાવવાનો હેતુ એ કે વસ્તુને વર્તમાન પર્યાયે સંબંધ છે, વસ્તુના સ્વભાવમાં એનો સંબંધ નથી એ બતાવવા એ વાત કરી છે. સમજાણું કાંઈ? કરણાનુયોગમાં પણ સાર તો એ છે કે આવા પરિણામ આવા હોય, શુભ-અશુભ, અશુદ્ધ. સમજાય છે? એમાં નિમિત્ત કોણ હોય? એકમાં-શુદ્ધમાં નિમિત્તનો અભાવ હોય. એ બતાવીને બતાવવું છે તો આત્મા વીતરાગ પરમાત્મા સમાન (છે). પરમાત્માએ કહેલું તત્ત્વ પરમાત્મા થવા માટે જ કથન હોય. સર્વજ્ઞ અને વીતરાગ થઈને પછી કથન આવ્યું એનો અર્થ શું થયો? કે, તું સર્વજ્ઞ અને વીતરાગ થા એ માટે કથન આવ્યું. આહા...! તો ચારે અનુયોગમાં એ કથન એના સારમાં આવે છે. કહો!

ભગવાનઆત્મા પરમાત્મા સમાન છે, ભાઈ! અમે સહિત કહ્યું છે ઇ રહિત બતાવવા માટે. એના સહિતપણું વસ્તુમાં નથી એ બતાવવા માટે સહિતપણું બતાવ્યું છે. સમજાણું કાંઈ? તાત્પર્ય તો વીતરાગતા છે કે નહિ? તો વીતરાગતા ક્યારે આવે? જ્ઞાનાવરણીએ જ્ઞાનને રોક્યું એમ બતાવ્યું, એટલે? તું જ્યારે જ્ઞાનની અવસ્થા હિણી કર ત્યારે જ્ઞાનાવરણી નિમિત્ત છે.

એ બતાવવાનો હેતુ એ હિણતાની દશા અને નિમિત્તપણું, તેનો આશ્રય છોડ. રાખવા માટે કહ્યું છે? વીતરાગતા બતાવવા માટે કહ્યું છે કે પરમાત્મ થવા માટે કહ્યું છે કે ત્યાં રોકાવા માટે કહ્યું છે? પૂજા કરવા માટે કહ્યું છે?

મુમુક્ષુ :- અંતરાયકર્મની પૂજા, જ્ઞાનાવરણીયકર્મની પૂજા..

ઉત્તર :- અંતરાયની પૂજા શું પણ? અલ્પજ્ઞ પરિણમનના આદર માટે નથી કહ્યું. અલ્પજ્ઞ દશા તારી તારાથી થાય, અલ્પ દર્શન થાય, અલ્પ વીર્ય થાય એ બતાવીને પૂર્ણાનંદ અખંડ પરમાત્મ સમાન આત્મા છો અને હું પરમાત્મા થયો તે તું થઈ શકે એવો છો. એમ બતાવવા માટે કરણાનુયોગમાં એ કથન છે. શું કહે છે? જુઓને!

‘જો જિણુ સો અપ્પા મુણહુ’ જે મોક્ષતત્ત્વ પ્રાપ્ત ભગવાન (છે), એવો આત્માને જાણ. લ્યો! કોઈ કહે, મોક્ષનું અમારે શું કામ છે? સમજાણું કાંઈ? સર્વજ્ઞ ભગવાન સર્વજ્ઞની જાણે, અમારે શું કામ છે? આહાહા..! એનો અર્થ શું? સર્વજ્ઞ પરમાત્મા એક સમયમાં ત્રિકાળ જ્ઞાન એવું બતાવનારા ભગવાન પણ કહે છે કે, તું ત્રિકાળી જ્ઞાન જ છો. ત્રણકાળ ત્રણલોકને જાણનાર જ તું વર્તમાન છો. રાગનો કર્તા કે સંબંધમાં લક્ષ જાય એ કંઈ વાસ્તવિક સ્વરૂપ નથી. એ બતાવવા સર્વજ્ઞપદ, જિનપદ ને મોક્ષપદ બતાવ્યું છે. સમજાણું કાંઈ? પહેલા વાંધા આખા. સર્વજ્ઞ છે કે નહિ? સર્વજ્ઞ સર્વજ્ઞનું જાણે. અરે...! ભગવાન!

અહીં તો કહે છે, ‘જિન સો હી આત્મા’. ઈ સર્વજ્ઞે જે બતાવ્યો એવો જ આ આત્મા (છે). પોતાને જાણવા જ માગતો નથી, એની દરકાર જ નથી. એ વાતમાં શલ્ય એવા હોય છે, સૂક્ષ્મ શલ્ય એવા રહ્યા હોય છે. આ તો બહુ સ્થૂળ છે, પણ અનંતકાળમાં નવમી ધ્રૈવેયકે ગયો એવા સૂક્ષ્મ શલ્ય અંદર મીઠાશના રહી ગયા કે એનો પત્તો એને હાથમાં આવ્યો નહિ. સમજાણું કાંઈ? ક્યાંક ક્યાંક અધિકપણે રાગને, વિકલ્પને, પુણ્યને, નિમિત્તને સ્વભાવમાંથી અનાદર કરીને ક્યાંક ક્યાંક અધિકપણું માન્યું, મનાવ્યું એવી દૃષ્ટિમાં રોકાણો પણ જિન તે આત્મા એમ એણે જાણ્યું નહિ. સમજાણું કાંઈ? જુઓને સાર સાર વાત ભરી છે.

‘જે જિનેન્દ્ર છે તે જ આ આત્મા છે...’ ‘તે જ આ આત્મા છે...’ એવો, એમ. ‘એમ મનન કરો.’ એમ મનન કરો. કરણાનુયોગમાં પણ એ જ કહ્યું છે અને ચરણાનુયોગમાં પણ એ કહ્યું છે કે, શ્રાવકના, મુનિના વ્રતો કેવા હોય? ક્યાં? કે જ્યાં શુદ્ધાત્મા જિન સમાન છે એમ જાણ્યો છે એની શુદ્ધતા પ્રગટ થઈ છે, એ ભૂમિકાના પ્રમાણમાં રાગના આચરણનો ભાવ કેવો હોય એ ત્યાં બતાવ્યું છે. એકલા રાગના આચરણ ખાતર રાગ બતાવ્યો છે? સમજાણું કાંઈ?

વીતરાગ પરમાનંદ પ્રભુ રાગ ને અલ્પજ્ઞનો આદર છોડી, નિમિત્ત, રાગ ને અલ્પજ્ઞનો આદર છોડી સર્વજ્ઞ પરમાત્મા સર્વજ્ઞ થયા. એમ (તારે) સર્વજ્ઞ થવું હોય તો અમારા જેવું તું કર, અમારા જેવો તું છો એમ પહેલું સ્થાપ. હું વસ્તુએ પૂર્ણ પરમાત્મા વીતરાગ છું.

અલ્પજ્ઞતા છે, રાગ છે એ આદરવા લાયક નથી. એમ ચરણાનુયોગની અંદર પણ એ કહ્યું છે. આવું વર્તન શ્રાવકનું, મુનિનું વ્યવહારે હોય. તે વ્યવહાર હોય ક્યાં? કે, નિશ્ચય આવી શુદ્ધતા હોય ત્યાં. કેવી શુદ્ધતા? હું વીતરાગ સમાન પરમાત્મા છું. એકલો જ્ઞાતા-દૃષ્ટા આત્મા પરિપૂર્ણ છું એવા ભાનની ભૂમિકામાં બાકી રહેલા આચરણનો રાગ કેવો હોય તે ચરણાનુયોગમાં બતાવવામાં આવ્યું છે. એટલે એમાં સાર તો આત્મા જ છે. સાર, એ રાગની ક્રિયા એ સાર નથી. ભેદથી બતાવ્યો છે તો અભેદ. ભેદ સાર નથી. વ્યવહારથી બતાવ્યો છે નિશ્ચય, વ્યવહાર સાર નથી. સમજાણું કાંઈ? એ વ્યવહારના આચરણથી બતાવ્યું કે ત્યાં નિશ્ચય કેવો હોય એ બતાવ્યું છે.

અહીં તો ચોખ્ખી વાત કરે છે. જુઓ! ‘જો જિણુ સો અપ્પા’ અહીં તો વીતરાગ તે આત્મા, એમ. કો’કને એમ થઈ જાય, અમે બે આત્મા એક હશે? એનો અર્થ કે, સર્વજ્ઞ પરમાત્મા કંદ, શુદ્ધ ચિદાનંદ પડ્યા છે, એવો જ તું કંદ શુદ્ધ જ્ઞાતા-દૃષ્ટાનો કંદ તેને આત્મા કહીએ છીએ. ‘જો જિણુ સો અપ્પા’ આત્મા તદ્દન વીતરાગનો પિંડ જ છે. પરમાત્મા પર્યાયે વીતરાગ પિંડ થઈ ગયા. આ વસ્તુએ વીતરાગ પિંડ જ છે. એ જાણવા-દેખવાની ક્રિયા સિવાય એની કોઈ ક્રિયા છે જ નહિ. એમ તું આત્માને જિન સરખો જાણ.

દ્રવ્યાનુયોગમાં તો ઈ જ ચાલે છે. આ તો દ્રવ્યાનુયોગની વ્યાખ્યા છે. સમજાય છે? ત્રણ અનુયોગની વાત થઈ. દ્રવ્યાનુયોગમાં તો આત્માને શુદ્ધ બતાવવો (છે), અભેદ બતાવવો છે. ભેદથી બતાવે તો પણ બતાવવો છે ભેદ? વ્યવહારથી વ્યવહાર બતાવ્યો છે? બતાવ્યો છે અભેદ. આ વસ્તુ પરમાત્મા પૂર્ણ છે. વિશ્વાસ એને ક્યાં છે? મહાસત્સ્વરૂપ ભગવાન ચિદાનંદ પરમાત્મા અનંતા પરમાત્મા જેને ગર્ભમાં પડ્યા એનો પ્રસવ કરવાની તાકાત એ આત્મામાં છે. રાગને પ્રગટ કરે એ આત્મા નહિ, એ આત્મામાં છે નહિ. અલ્પજ્ઞતા રહે એ આત્મામાં છે નહિ, એમ કહે છે. આહાહા...! કહો, ‘પ્રવીણભાઈ’! આવી વાતું સાંભળી નથી.

મુમુક્ષુ :- આપની વાત લક્ષમાં લેવા માટે કેટલી લાયકાત જોઈએ.

ઉત્તર :- કેટલી લાયકાત (જોઈએ), ઠીક ને? એય! આહાહા...! શું કહે છે? પણ સામે શબ્દ પડ્યો છે કે નહિ? ચોપડી છે કે નહિ સૌના હાથમાં? નામા મેળવે કે નહિ? વાણિયા મેળવે ને? આ દિવાળી આવે ત્યારે નથી મેળવતા? આ દિવાળી આવ્યાના ટાણા, કેવળજ્ઞાન પામવાના ટાણા છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? સંસારનો સંકેલ, સંસારનો સંકેલ, મોક્ષનો વિસ્તાર. આહાહા...!

સિદ્ધાંત સાર આ છે, જુઓને! પાઠ તો કેવો શબ્દ મૂક્યો છે! ચાર અનુયોગના સિદ્ધાંતનો સાર એ સંસારનો અભાવ અને મોક્ષની ઉત્પત્તિ. એવો આત્મા પરમાત્મા સમાન છું એમ જાણ્યા વિના એને સ્વભાવનો આશ્રય નહિ થાય અને અલ્પજ્ઞ અને રાગનો આશ્રય નહિ

ટળે તો સર્વજ્ઞ અને વીતરાગ નહિ થાય. આહાહા...! એ (ફક્ત) વાત નથી, એ વસ્તુ છે. સમજાય છે? ભગવાનઆત્મા એક સમયમાં જેવા પરમેશ્વર જિનેન્દ્ર ત્રણલોકના નાથ અનંત ગુણની સમૃદ્ધિએ વ્યક્તપણે પ્રગટ્યા એવા જે પરમાત્માના ટોળા સિદ્ધ નગરીએ બિરાજે છે. સમજાય છે? સિદ્ધનગરમાં અનંતા સિદ્ધો બિરાજે છે. એવો જ ભગવાનઆત્મા.. સમજાય છે? આના પછી કહેશે કે નહિ ઓલું? અસંખ્ય પ્રદેશ ક્યાં કહે છે? ઇ ક્ષેત્ર લેશે, પછી ૨૩ માં લેશે. ૨૩ માં છે, ૨૪ માં એક છે. ઇ પાછું ક્ષેત્ર બતાવવું છે એને. બધા ગુણો ક્યાં રહ્યા? અને એવડો તું છો. એ બતાવવું છે. આહાહા...!

ભાઈ! તું નજરને જરી બહારથી સંકેલ. પરમાત્મા સર્વજ્ઞ થયા એણે બહારથી સંકેલો કર્યો અને અંદરનો વિસ્તાર કર્યો હતો. સમજાય છે કાંઈ? એટલી અનુભવની દૃષ્ટિ થઈ કે હું તો પૂર્ણ અભેદ પરમાત્મા જ છું. મારે અને પરમાત્માને કાંઈ ફેર નથી. એમ ફેર નથી એમ કરનારને ફેર છૂટી જશે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! આ તો ‘યોગસાર’ છે. સંતો, દિગંબર સંતોના કોઈપણ શાસ્ત્ર લ્યો, નાની ગાથા લ્યો, મોટી ગાથા લ્યો, કોઈ (પણ) લ્યો પણ અલૌકિક સંતોની કથન શૈલી છે. સનાતન વીતરાગ પરમેશ્વર ત્રણલોકના નાથ એણે જે ધર્મ કહ્યો એ દિગંબર સંતોએ ધારીને ઢંઢેરો પીટ્યો. ધર્મ ધુરંધર ધર્માત્મા. જુઓ! ‘યોગીન્દ્રદેવ’ પોકાર, પોકાર (કરે છે), અરે...! આત્મા પરમાત્મા જેવો. જિન અને તારામાં ફેર પાડે છે? ફેર પાડે છે? ફેર પાડે તો ફેર કે દિ’ છૂટશે? સમજાણું કાંઈ?

‘જે જિનેન્દ્ર છે તે જ આ આત્મા છે એમ મનન કરો.’ હું રાગવાળો, નિમિત્તવાળો, અલ્પજ્ઞવાળો એમ મનન નહિ કરો. આહાહા...! અરે...! હું અલ્પજ્ઞ, અરે...! આવી તાકાત તે મારામાં હોય? એ રહેવા દે. સમજાણું કાંઈ? હું તો પૂર્ણ પરમાત્મા થવાને લાયક નહિ પણ પરમાત્મા અત્યારે હું છું. આહાહા...! હું પોતે દ્રવ્ય સ્વભાવે પરમાત્મા છું. એ વીતરાગ અને (હું) બેમાં મારે ફેર નથી. એવું મનન કર. ‘આ જ સિદ્ધાંતનો સાર છે.’ જુઓ! ચારે અનુયોગ અને લાખો કથનમાં આ સાર છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

‘ઙહ સિદ્ધંતહુ સારુ’ ઓહોહો...! સારા શબ્દોના શાસ્ત્રો, વીતરાગી બધી વાણીના શાસ્ત્રો કે દિવ્યધ્વનિ એ બધાનો સાર તો આ છે. પરમાત્મા સમાન જાણવો એનો અર્થ કે, નિમિત્ત, રાગ અને અલ્પજ્ઞ તરફની રુચિ છોડી દે અને સર્વજ્ઞ અને વીતરાગ સ્વરૂપે હું આત્મા પરમાત્મા છું એમ અંદર દૃષ્ટિ કર. તું પરમાત્મા થયા વિના પર્યાયમાં રહીશ નહિ. તું પછી રહી શકીશ નહિ. ઇ છે કે નહિ? એ..ઈ...!

છતાને અછતું પછી નહિ ગોઠે. પૈસાવાળા ઝાઝા હોય ને, એ છોકરાના લગ્ન થાતા હોય ત્યાં ચું.. ચેં.. કરતો હશે? અને એકનો એક છોકરો હોય ને પચાસ લાખની મૂડી હોય તો (એમ બોલે) એ.. ખર્ચો પાંચ લાખ અત્યારે. અને છોકરો કમાઉ હોય, પૈસા આવતા હોય, કન્યા કરોડ રૂપિયા લાવતી હોય, કન્યા લાવતી હોય. દશ હજાર નહીં. સુમનભાઈ

તો દશ હજાર લાવે છે. ઓલા તો કરોડ રૂપિયા કન્યા લઈને આવતી હોય, પાંચ કરોડ તો અહીં હોય. અને છોકરો લાખો, કરોડો કમાતો હોય. લાવો, પાણી. ઓહોહો! અને વીસ વર્ષનો જુવાન છોકરો હોય. કહો, એમાં ઈ ખામી રાખતા હશે? છતાંને અછતું શોભતું હશે? એમ ભગવાન આખો પરમાત્મા જેવો છતો (છે), એને અલ્પજ્ઞ અને રાગ શોભતો હશે? સમજાય છે કાંઈ? શું કહે છે ઈ? આહાહા..!

‘જો જિણુ સો અપ્પા મુણહુ’ માર ધડાક પહેલેથી. પામર છો કે તું પ્રભુ છો? શું તારે સ્વીકારવું છે? પામરપણું સ્વીકાર્યે પામરપણું કદી નહિ જાય. પ્રભુપણે સ્વીકાર્યે પામરપણું ઊભું નહિ રહે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! ભગવાનઆત્મા હું પોતે દ્રવ્યે પરમેશ્વર સ્વરૂપ જ છું. એમ જ્યાં પરમેશ્વર સ્વરૂપનો વિશ્વાસ આવ્યો તો વીતરાગ જેવો થયા વિના રહે નહિ. દષ્ટિમાં વીતરાગ થયો એ સ્થિરતાએ થઈને અલ્પકાળમાં કેવળજ્ઞાન લેશે, એમ અહીંયાં વાત કરે છે. સમજાણું કાંઈ? અરે...! અમે ક્યારે થાણું? અરે...! શું થાશે? હવે મૂકને પણ લપ. માળા, ક્યારે શું થશે શું? છે. છે, ભગવાન આખો પરમાત્મા પૂર્ણાનંદ જિનેશ્વર જેવો આત્મા (છે) એવા બધા ભગવાન છે, હોં! બધા ભગવાન છે. એને જો ને! રાગ અને અલ્પતા એ કાંઈ આત્મા છે? અલ્પતા (છે) એ તો વ્યવહાર આત્મા થયો. રાગાદિ તો પરતત્ત્વ થયું, કર્મ આદિ તો અજીવ તત્ત્વ થયું. જે આત્મા છે એને તું જો ને! તો આત્મા છે ઈ તો અલ્પજ્ઞ ને રાગ ને નિમિત્ત વિનાનો છે. સમજાણું કાંઈ? એ જિનને જેમ અલ્પજ્ઞ ને રાગ ને નિમિત્ત નથી એમ મારે પણ અલ્પજ્ઞ ને રાગ ને નિમિત્ત નથી. હું સર્વજ્ઞ સમાન છું. આહાહા..! સમજાણું?

‘ઇઝ જાણેવિણ જોયઙ્હુ’ એમ જાણીને હે ધર્મી જીવ! ‘માયાચારુ છંડહુ’. શું કહે છે? આ અલ્પ રાગ ને આ રાગ કરીએ છીએ ને ફલાણું કરીએ છીએ ને ફલાણું કરશું એમ કરતાં કરતાં થાય એવી માયા છોડી દે. ભગવાન આખો સીધો સરળ પડ્યો છે. સમજાય છે કાંઈ? રાગ કરશો તો આમ થાશે, આમ પુણ્યની ક્રિયા લોકોને બતાવી. આ..હા..! ભારે ક્રિયા! શું કરવું છે તારે? રાગ કરીને બતાવવું છે કે હું સાધુ છું? આ કરીને બતાવવું છે તારે કે આ કરીને બતાવવું છે? એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? સાધુની ક્રિયા ને રાગની ક્રિયા.. જુઓ! આમાં બરાબર આમ નિર્દોષ કરી છે, આમ કરી છે, આમ કરી છે. શું છે તને? આહાહા..! માયાચાર શબ્દે ચારિત્રવંત છે ને? એને ત્રણ શલ્ય હોતાં નથી. માયા, નિદાન અને મિથ્યાત્વ-ત્રણ શલ્ય જ ન હોય. ભગવાનને શલ્ય હોય તો તને શલ્ય હોય. સિદ્ધ ભગવાનને છે? તો જિન સો હી આત્મા. ‘શ્રીમદ્’ કહ્યું નથી કંઈક? ‘જિન સો હી આત્મા, અન્ય સો હી કર્મ’ એ તો ‘બનારસીદાસે’ લખ્યું છે. ‘એ હી વચન સે સમજ લે જિનવચન કા મર્મ.’ ‘જિન સો હી હૈ આત્મા અને અન્ય સો હી હૈ કર્મ, એહી વચન સે સમજ લે જિનવચન કા મર્મ.’ લ્યો! વળી એ આવી ગયું. જુઓ! આની સાથે મેળ.

હો? એ ‘બનારસીદાસ’માં છે. જુઓ! અહીં એ કહ્યું. ‘જિન સો હી હૈ આત્મા, અન્ય સો હી હૈ કર્મ, એહી વચન સે સમજ લે જિનવચન કા મર્મ.’ આહાહા...! ભગવાન પણ એને મોટો કરવા જાય તો કહે, ના, ના. ના, ના. ભાઈસાહેબ! એમ નહિ, હોં! એવડો મોટો હું નહિ, એવડો મોટો હું નહિ. ખરચ દેવું પડે માટે? બહુ પૈસાવાળા ઠરાવો તો તમારે પૈસાને લૂંટવા માટે મોટો મોટો કહો છો? એમ કહે. તમે તો બહુ પૈસાવાળા છો, તમે તો આવા છો. એમ કહીને અમારી પાસેથી કંઈ લેવું છે? મોટો ઠરાવીને અમારે શું કરવું છે? એ મોટો ઠરાવીને નાનાપણું લૂંટવું છે, સાંભળને! પૈસા લૂંટવા નથી ન્યાં તારી પાસેથી.

મુમુક્ષુ :- વેવલાપણું અહીંયાં કામ આવે એવું નથી.

ઉત્તર :- વેવલો-ફેવલો અહીં છે જ નહિ. વાણિયા વેવલા જેવા, અહીં વેવલા ક્યાં આત્મામાં હતા? એ.. ‘છગનભાઈ’! ‘રણે ચડ્યા રજપૂત છૂપે નહિ.’ ‘ચંદ્ર છૂપે નહિ બાદલ છાયા, ચંચલ નારી કો નૈન છૂપે નહિ, ભાગ્ય છૂપે નહિ ભભૂત લગાયા.’ રાજા સાધુ થાય તો એનું ટાલકું અછતું રહેતું હશે? આ તો મોટો પુણ્યવંત પ્રાણી લાગે છે. વૈભવ છોડીને (આવ્યા છે), વૈભવી માણસ લાગે છે. સમજાણું? એમ આત્મા ભગવાન પોતાના રણક્ષેત્રે ચડ્યો. આહા...! હું તો પરમાત્મા અને મારામાં કાંઈ ફેર નથી. આહાહા! એમ પોતાની દૃષ્ટિમાં ભગવાનઆત્માને સમભાવી વીતરાગપણે પૂર્ણાનંદ તરીકે દેખતો, વીતરાગમાં અને આત્મામાં ક્યાંય ફેર ન દેખતો સિદ્ધાંતના સારને માયાચાર રહિત થઈને પામી જાય છે. સમજાણું કાંઈ? આ અંતર સ્વરૂપ ભગવાન જેવો છે ત્યાં જઈને ઠર ને! બહારના આચરણ વડે હું કંઈ મોટો છું એમ બતાવવા માગે છો? સમજાણું કાંઈ? નગ્નપણું થયું તો મોટા થયા, અઠવાવીસ મૂળગુણ પાળવાથી મોટા થયા. એનાથી મોટો છો? માયા છે, માળા! સમજાણું કાંઈ? જેનાથી અંદર ભગવાન મોટો થાય છે એની મોટપથી તને તું દેખ ને! એની શોભાથી તું શોભને! પરની શોભાથી શોભીને બીજાને દેખાડવું છે? તારે શું કરવું છે? સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

ધર્મધોરી ધૂરંધરા મહાવિદેહ ક્ષેત્રમે વિચરે. શું કીધું પહેલું? ધર્મકાળ અહો વર્તે. ધર્મક્ષેત્ર વિદેહમાં. જુઓ! પહેલો કાળ લીધો, ક્ષેત્ર લીધું. ધર્મધૂરંધર (ઈ) દ્રવ્ય લીધું. ધૂરંધર શું કીધું? વીસ વીસ જહાં ગર્જે ધોરી ધર્મ. આહાહા...! ઈ વસ્તુ લીધી. કાળ, એનું ક્ષેત્ર, એનું દ્રવ્ય. એનો ભાવ તો એની પાસે અંદર છે. એવા ભગવાન. ધોરી ધર્મ ધૂરંધરા. ધોધમારા! આણે કર્યું છે, હોં! જુઓ! ‘તીર્થંકરો દ્વારા જે દિવ્યધ્વનિ પ્રગટ થાય છે, તે જ સિદ્ધાંતનું મૂળ સ્ત્રોત છે.’ સિદ્ધાંતનું મૂળ સ્ત્રોત ત્યાંથી આવ્યું. પહેલી લીટી છે, ભાઈ! ‘તે જિનવાણીને ગણધરાદિ મુનિઓ ધારણામાં લઈને બાર અંગની રચના કરે છે...’ અને બાર અંગનો સાર એમાં બતાવ્યો છે. દિવ્યધ્વનિમાં જ કહ્યો છે. આહાહા...!

વીતરાગ થયેલા, સર્વજ્ઞ થયેલા અલ્પજ્ઞમાં રાખવા માટે વાત કરતા હશે? રાગના કર્તવ્યમાં રાખવા માટે વાત કરતા હશે? નિમિત્તનું લક્ષ રાખજે અને મોક્ષ ટાંકજે! એના માટે ભગવાનની

વાણી છે. આહાહા...! નિમિત્તનું લક્ષ રાખજે! નિમિત્ત ઈ આવે તો કામ થાય? અહીં ત્રિકાળ પડ્યો છે ત્યાં એકાગ્ર થાય તો કામ થાય. એમ ન્યાં જા. વીતરાગની વાણીમાં એમ આવ્યું છે. ભારે પણ, પામરતાને એવી પીંખી નાખી છે. પામરતાને પીંખી નાખી. પ્રભુતા તો એક કોર પડી રહી. સલવાઈ ગયો, સલવાઈ તે ક્યાંય.

કહે છે, આહાહા...! ‘ઇત્ત જાણેવિણ જોયઙ્હુ છંડહુ માયાચારુ ।’ એ રાગ દ્વારા, વિકલ્પ દ્વારા મોટપ માનવી છોડી દે. સમજાય છે? આ વાણીના ઉપદેશ દ્વારા કે બહુ વાણી મળી અને સમજાવવાનો રાગ (આવ્યો) માટે એ વડે મારી મોટપ (છે). (એ વાત) છોડી દે. આહાહા...! એ તો માયાચાર છે. મૂકને પડતી. માળા! મોટપ તો અહીં અંદર પ્રભુતા બિરાજે છે. એના શરણમાં જતાં તારી શાંતિ અને વીતરાગતા પ્રગટ થશે. અમને બહુ આવડ્યું, હજારો માણસ અમે આમ કર્યા, અમે લાખો પુસ્તકો બનાવ્યા. એ તે કંઈ તારા આચરણ છે? એ તારા આચરણ છે તે એનાથી શોભા, મોટપ મનાવે છે? શું કહે છે? મેં ઘણાને શિષ્યો બનાવ્યા. બનાવ્યા, ધૂળમાં.. કોણ બનાવે? કોણ બનાવે? અને કોના બનાવવાથી કોણ બને? ભગવાન પોતે પરમાત્મા સમાન છે એવું અંતર જાણીને ઠરે (તેને) પોતાને મોટપને લાભ મળે છે. બાકી ધૂળધાણી (છે). સમજાણું કાંઈ?

‘છંડહુ માયાચારુ’ મુનિને માયાચાર છાંડવાની જરૂર પડી? હા, એનો અર્થ ઈ. વિકલ્પની જાળ દ્વારા ને શરીરની સ્થિતિ દ્વારા મોટપ ન માનીશ, એનાથી મોટપ ન કરીશ. આ મને બહુ કહેતા આવડે છે, સમજાવતા આવડે છે, મોટા આચાર્ય થયા છીએ. સમજાય છે? અમને પદવી મળી છે. જુઓ! અમારી નીચે પાંચસો-પાંચસો સાધુઓ મોટા કરીને બેસાડ્યા છે. એવાથી મોટપ ન માનીશ, રહેવા દે. એ.. ‘હરિભાઈ’! આહાહા...! ભારે વાત, ભાઈ! કહો! એ ૨૧ ગાથા (પૂરી) થઈ.

હું જ પરમાત્મા છું.

જો પરમપ્પા સો જિ હરં જો હરં સો પરમપ્પુ।

ઇત્ત જાણેવિણુ જોઙ્હા અણ્ણુ મ કરહુ વિયપ્પુ।।૨૨।।

જે પરમાત્મ તે જ હું, જે હું તે પરમાત્મ;

એમ જાણી હે યોગિજન! કરો ન કાંઈ વિકલ્પ. ૨૨.

અન્વયાર્થ :- (જોઙ્હા) હે યોગી! (જો પરમપ્પા સો જિ હરં) જે પરમાત્મા છે તે જ હું છું (જો હરં સો પરમપ્પુ) તથા જે હું છું તે જ પરમાત્મા છે (ઇત્ત જાણેવિણુ) એમ જાણીને (અણ્ણુ વિયપ્પ મ કરહુ) બીજો કાંઈ પણ વિકલ્પ ન કર.

૨૨. હવે પોતે જ આવ્યો. ઓલું (-૨૧ ગાથામાં) જિન સો હી પરમાત્મા (કહીને) એમ જરી મેળવ્યું હતું. હવે મૈં હી પરમાત્મા હું. એમ અનુભવ કર મૈં હી પરમાત્મા હું. વીતરાગ સર્વજ્ઞદેવની ધ્વનિમાં, ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા સો ઇન્દ્રની ઉપસ્થિતિના સમવસરણમાં લાખો, કરોડો દેવોની હાજરીમાં ભગવાનની વાણીમાં આવ્યું, તું પરમાત્મા છો એમ નક્કી કર, તું પરમાત્મા છો એમ નક્કી કર. ઓ..હો..હો..! ભગવાન! પણ તમે પરમાત્મા છો એટલું તો નક્કી કરવા દ્યો. એ પરમાત્મા અમે છીએ એ નક્કી ક્યારે થશે? કે તું પરમાત્મા છો એવો અનુભવ થશે ત્યારે પછી આ પરમાત્મા એવો વ્યવહાર તને નક્કી થશે. નિશ્ચય નક્કી થયા વિના વ્યવહારનું નક્કી થશે નહિ. આહાહા..! જુઓ! ફેરવી વાત.

જો પરમપ્પા સો જિ હરં જો હરં સો પરમપ્પુ।

इउ जाणेविणु जोइआ अण्णु म करहु वियप्पु।।२२।।

આહાહા..! જુઓ આ! કહે છે કે, ભાઈ! હે ધર્મીજીવ! ‘જે પરમાત્મા છે તે જ હું છું..’ પરમાત્માને વિકલ્પ નથી, પરમાત્મા બોલતા નથી, પરમાત્મા બોલવામાં આવતા નથી, એવો જ હું આત્મા પરમાત્મા છું એમ અનુભવ દષ્ટિમાં લે. આહાહા..! અહીં તો વિશેષ કહે છે કે, ‘અણ્ણુ મ કરહુ વિયપ્પુ’. બીજા જેટલા વિકલ્પો કરે, બીજાને સમજાવવાના, આ શાસ્ત્ર રચવાના, એનાથી તું મોટપ માનીશ (તો) એ વસ્તુમાં નથી. સમજાણું કાંઈ? હવે બધી શાસ્ત્ર-બાસ્ત્ર ચર્ચા છોડીને આ કર, એમ કહે છે. ક્યાં સુધી તારે શાસ્ત્રની ચર્ચાઓ મથવી છે? આ શાસ્ત્રમાં આમ કહ્યું છે ને આ શાસ્ત્રમાં આ કહ્યું છે ને આ શાસ્ત્રમાં આ કહ્યું છે. એ તો બધી વિકલ્પની ઝાળ છે. આહાહા..!

‘જો પરમપ્પા સો જિ હરં’ હું છું, એમ. ‘સો જિ હરં’ એ પરમાત્મા તે જ હું છું. વળી ઓલા પરમાત્મા જેવો જાણ, એમ નહિ. અહીં તો કહે છે, પરમાત્મા જ હું છું. પહેલું એની સાથે મેળવ્યું હતું. અહીં તો પરમાત્મા પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ એક સેકંડના અસંખ્ય ભાગમાં અનંત ગુણનો પિંડ પ્રભુ, પિંડલો ભગવાન તે જ હું છું. એમ અંતરમાં નિશ્ચયમાં અનુભવમાં લાવ અને એનો અનુભવ કરવો એ તારા લાભમાં જાય છે. બાકી જેટલા વિકલ્પ કરવા ને વાણી-ફાણી એ બધું, શાસ્ત્રની ચર્ચાઓ ને વાદવિવાદ ને શાસ્ત્રચર્ચા કરવી એ બધું લાભમાં નથી, એમ અહીં તો કહે છે. હૈં? સમજાણું કાંઈ?

એણે કહ્યું છે, ‘વ્યવહારની કલ્પનાઓ છોડીને કેવળ એક શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી પોતાના આત્માને ઓળખ.... શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન સંકેત માત્ર છે. શાસ્ત્રના જ્ઞાનમાં જ જે અટવાયા કરશે તેને પોતાના આત્માનું દર્શન નહિ થાય.’ આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- કલ્પનાઓ કરી બધી વ્યવહારની.

ઉત્તર :- કલ્પના જ છે ને પણ વ્યવહારની. (તો કહે), નહિ, કલ્પના નહિ. હવે સાંભળને!

મુમુક્ષુ :- એનાથી તો સંવર, નિર્જરા થાય છે, સાહેબ!

ઉત્તર :- ધૂળ થાય છે. ભગવાન ચિદાનંદ બિરાજે છે ને તું વ્યવહાર રાંકાથી (લાભ માને). પરમેશ્વર થયો રાંકો. ભિખારી પરમેશ્વર થયો. એલા.. પરમેશ્વર પરમેશ્વર થાય કે ભિખારી પરમેશ્વર થાતો હશે? વ્યવહારનો રાગ ભિખારી છે, રાંક છે. નાશ થવાને લાયક છે એ પરમેશ્વરપદને પ્રાપ્ત કરાવે? સમજાણું કાંઈ? શાસ્ત્રની ચર્ચાઓ અને કલ્પનાઓ, એ કલ્પના પરમેશ્વરપદને પ્રાપ્ત કરાવે? ઉત્ત-ઉત્ત સાગર સુધી સર્વાર્થસિદ્ધિના દેવો શાસ્ત્રની કલ્પના (-ચર્ચા) કરે. મૂક, આ કલ્પના છૂટ્યે, સ્થિર થયે કેવળજ્ઞાન છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

આ તો વીરોના માર્ગ છે, ભાઈ! આહાહા..! ‘....’ એ આચાર્યનો ટૂકડો પહેલા ખૂબ લેતા. ઇ બધા તમે લખ્યા હતા. (સંવત) ૧૯૮૨ની સાલમાં, ખબર છે? ‘વઢવાણ’. ‘વીરવાણી.. વીરવાણી’ આવતી ને? ‘વીરવાણી’. (સંવત) ૧૯૮૨ની સાલમાં ચોમાસુ હતું. ૧૯૮૨માં ઇ બધા ટૂકડા લખતા. ‘....’ ભગવાન ફરમાવે છે કે, અરે... આત્મા! તારો માર્ગ તો અફરગામીનો માર્ગ, ભાઈ! જે રસ્તે ચડ્યો ત્યાંથી ન ફર એવો તારો માર્ગ છે. આચાર્યના ટૂકડા છે. ‘...’માં. ‘...’ પણ મહાપુરુષાર્થે આચરણમાં મૂકાય એવો તારો માર્ગ છે. એ કંઈ રેંજુરેંજુ, પાવૈયા, હિજડાનો માર્ગ નથી. જે માર્ગે તું ચડ્યો (એ) અફર માર્ગ છે. નિજ અવ્યક્તગામી પાછો ન ફર એવો તારો રસ્તો છે. કેવળજ્ઞાન લીધે છૂટકો, એવો તારો માર્ગ છે. એ..ઈ...! ‘વીરવાણી’માં લખતા, પછી પાછળથી છપાવતા. (સંવત) ૧૯૮૨-૮૩માં તે દિ’ આમ કહેતા, હોં! તે દિ’ પણ. સભા હોય, આ શું કહે છે પણ? આચારંગનો ટૂકડો છે. નમો લોએ સવ્વસાહુણંએવા ટૂકડા ૨૫-૫૦ એવા છે. નમો લોએ સવ્વસાહુણં ભગવાન કહે છે, હે વીર! દુનિયાના માર્ગ સાથે મારા વીતરાગમાર્ગને મેળવીશ નહિ. પ્રત્નપણા કરીશ નહિ. દુનિયા શું માને છે? ફલાણા શું માને છે? મોટા પંડિતો શું માન છે? હવે મૂકને પડતી. એ બધા હોળી કરે છે. નમો લોએ સવ્વસાહુણં અમારો વીતરાગનો માર્ગ પૂર્ણાનંદના પંથે વહેલા, લોકના સાથે એના માર્ગને મેળવતા નથી. લોક સાથે ક્યાંય મેળ ખાય (નહિ), બિલકુલ મેળ નહિ ખાય. લોકો તો મૂઢ છે, માળા! ઘણા જણાં હોય તો શું થઈ ગયું? સમજાણું કાંઈ?

ભગવાનઆત્મા હું પૂર્ણાનંદનો નાથ શુદ્ધ ચૈતન્ય મહા પરમાત્માના અંતર સ્વરૂપે ભરેલો ઇ પરમાત્મા જ હું છું. અરે...! ‘જો હરં સો પરમપ્પુ’ ‘તથા જે હું છું તે જ પરમાત્મા છે...’ લ્યો! ‘જે પરમાત્મા છે તે જ હું છું તથા જે હું છું તે જ પરમાત્મા છે...’ અરસપરસ લઈ લીધું. હું તે પરમાત્મા અને પરમાત્મા તે હું. આ તે ક્યા પુરુષાર્થે કબુલાત આવે? ‘મોહનભાઈ’! આહાહા! ભાઈસાહેબ! અમને બીડી વિના ચાલે નહિ, તમાકુ વિના ચાલે નહિ, એક જરી આબરૂ થોડી ઠીક ન પડે તો આંચકો ખાય જાય, એને તમે પરમાત્મા કહો? અરે...! છોડને. એ કે દિ’ તારા સ્વરૂપમાં હતા? ભગવાન સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, પૂર્ણાનંદનો નાથ પરમેશ્વરને પર્યાયમાં વિકલ્પની આડમાં ભગવાન પડ્યો છે આખો પરમેશ્વર, તે ગોપવી દીધો

છે. વિકલ્પની આડમાં ગોપવી દીધો. નિર્વિકલ્પનાથ ભગવાન નિર્વિકલ્પ અભેદ સ્વરૂપ છે, એ નિર્વિકલ્પ દશાથી જ પ્રાપ્ત થાય એવો છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

જે પરમાત્મા છે તે જ હું છું. ‘હિ જાણેવિણુ’ ‘એમ જાણીને...’ ‘અણ્ણુ વીયપ્પ મ કરહુ’ એમ કરીને (કહે છે), બીજો વ્યવહાર, શાસ્ત્રના ભણતરના વિકલ્પો, પંચ મહાવ્રતના વિકલ્પો, નવ તત્ત્વના ભેદના વિકલ્પો, મહાવ્રતના વિકલ્પો, નવ તત્ત્વના ભેદના વિકલ્પોએ બંધું હવે ન કર, ન કર, કરવાનું તો આ છે.

મુમુક્ષુ :- પોતે મહાવ્રત કરે છે ને મહાવ્રતના વિકલ્પ છોડ, એમ કહે છે?

ઉત્તર :- છોડ, છોડ, છોડ એમ કહે છે. જુઓ! આ પોતે કહે છે.

મુમુક્ષુ :- પોતે કહે છે?

ઉત્તર :- આ શું કહે છે? છોડ. છોડવા જેવું છે તે છોડ, આદરવા જેવું છે ત્યાં ઠર. આહાહા..! પોતાની અંદર વસ્તુ આમ અનંત આનંદ અને અનંત ગુણથી ભરેલું આખું તત્ત્વ, એકલો પરમાત્માનો પોતે પિંડ છે. પરમ સ્વરૂપનો પિંડ ભગવાનઆત્મા છે, એનો આશ્રય (લે). એ જ હું. વિકલ્પ છોડી દે. શાસ્ત્રના ભણતરના વિકલ્પ છોડી દે. બીજાને સમજાવું તો મને લાભ થાય, એ તો એની માન્યતામાં હોય જ નહિ. પણ બીજાને સમજાવવાનો વિકલ્પ પણ મને લાભદાયક નથી. આહાહા..! એ.. ‘રતનલાલજી’! આ વીતરાગમાર્ગ. આહાહા..! લાખો માણસ સમજી જાય, આહાહા..! તારે શું છે પણ? તું ક્યાં ત્યાં વિકલ્પ ને વાણીમાં છો? જ્યાં તું છો ત્યાં વિકલ્પ અને વાણી નથી, એ તો પરમાત્મસ્વરૂપ ચિદાનંદ અખંડ જ્ઞાતા-દષ્ટા નથી. ત્યાં એ વિકલ્પ, વાણી નથી. હવે તારે ન્યાંથી લાભ લેવો છે? સમજાણું કાંઈ? વિકલ્પ અને વાણી છે ત્યાં અજીવ તત્ત્વ અને બંધ તત્ત્વ છે. બંધ તત્ત્વમાં અબંધ ભગવાન બિરાજે છે? આહાહા..!

અબંધસ્વરૂપી પ્રભુ મોક્ષસ્વરૂપી આત્મા. વસ્તુ એટલે અબંધસ્વરૂપ. વસ્તુ એટલે કે મોક્ષસ્વરૂપ. વસ્તુ એટલે પૂર્ણ આનંદના પ્રગટ પ્રગટ શક્તિરૂપ આખું તત્ત્વ. એવા પરમાત્મા તે હું અને હું તે પરમાત્મા, એમ જાણીને હે આત્મા! બીજા વિકલ્પો છોડ, ભાઈ! છોડ. આહાહા..!

ઓલો કહે, નહિ. હજી શુભ વિકલ્પો કરશો તો ક્ષાયિક સમકિત થાશે. અરે...! કાળા કેરના કરી નાખ્યા તેં. પરમાત્માને લૂંટાવી નાખ્યો તેં, માળા! સમજાય છે કાંઈ? બાપા! એ નિગોદના ફળ તને આકરા પડશે, ભાઈ! આ દુનિયા તો બિચારી અત્યારે ઝીલશે કે, હા. આપણને તો કેટલું (મળે છે)! કેવો માર્ગ કહે છે! આહાહા..! શુભમાં તો ધર્મ થાય. ધૂળમાંય થોડો (ન થાય). શુભમાં ભગવાન પડ્યો છે? શુભથી પાર આત્મા છે. એવા આત્માનું અંદર શ્રદ્ધા, જ્ઞાન કર્યા વિના આના વડે મને મળશે, મૂઠ પામર થઈ જઈશ, નિગોદમાં જઈશ. હીણો પડતાં પડતાં પડતાં હું આત્મા છું કે નહિ, એ શ્રદ્ધા ઊડી જશે. આત્મા છું એવો

વ્યવહાર, અંદર અંશે શ્રદ્ધા છે તે ઊડી જશે. આહાહા..!

આળ ન દે, આળ ન દે, ભગવાનઆત્માને આળ ન દે. આળ દીધા (તો) આળ ચડી જશે તારા ઉપર. આહાહા..! એ એક શબ્દ આવતો હતો, નહિ? જે બીજાને આળ આપે છે તે પોતાને આળ આપે છે. એવો શબ્દ છે. તે દિ' વ્યાખ્યા કરતા. એ બધા લખાણ તમારી 'વીરવાણી'માં આવ્યા છે. ભાઈ ભેગા હતા? એમ. ત્યાં હતા તો ખરા, પણ આ લખવામાં ભેગા હતા? કો'ક વખતે.

જે કોઈ પોતાની આત્મસત્તા આવી પરમાત્મસત્તાને આળ આપે છે કે, હું એવડો નહિ, હું રાગવાળો ને અલ્પજ્ઞ ને નીચવાળો. એ આળ આપનારાઓ, આત્મામાં હું નહિ એમ એને એકવાર આળ આપશે. જગતમાં હું આત્મા જ નથી. હું નથી, હું નથી. ક્યાં હું ક્યાં છું? સમજાણું? આંધળો થઈ જઈશ. હું આત્મા જ, પરમાત્મા જ છું. અલ્પજ્ઞ અને રાગ નહિ, હું પરમાત્મા જ છું. એ સિવાય વિકલ્પને છોડી દે. એ બીજા વિકલ્પોથી કંઈક લાભ થશે, કંઈક લાભ થશે (એ છોડી દે). હેં? તીર્થંકર ગોત્ર બાંધે અને તીર્થંકર ગોત્ર બાંધે એને અલ્પ ભવમાં મુક્તિ થાય, લ્યો! 'શ્રીમદ્' કહે છે, એક જીવને પણ જો બરાબર સમજાવે તો તીર્થંકર ગોત્ર બાંધે. પણ બાંધે ને? એમ કહે છે. છૂટ્યો ક્યાં એમાં? અન્ય વિકલ્પ ન કર. અહીં તો તીર્થંકર ગોત્ર બાંધવાનો વિકલ્પ પણ છોડી દે. સમજાય છે કાંઈ? ભગવાનઆત્મા પરમાત્મસ્વરૂપ છે ને, પ્રભુ! અરે..! તારે ખજાને ખોટ ક્યાં છે કે તારે બીજાનું શરણું લેવું પડે? આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- પાંચમાં આરામાંય એવું છે?

ઉત્તર :- પાંચમા આરામાં ક્યાં, આરામાં આત્મા જ નથી. આરામાં આત્મા નથી, આત્મામાં આરો નથી. એ બે ભાઈઓ 'વીરવાણી' લખતા. સમજાણું કાંઈ? આ સિદ્ધાંતો ચાલે છે ને પાધરા! આહાહા..!

'અણ્ણ મ કરહુ વિયપ્પુ' ભગવાન! આહાહા..! કોણ કહે છે? સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર કહે છે. અહીં મુનિ કહે છે. સમજાય છે? મુનિરાજ દિગંબર સંત 'યોગીન્દ્રદેવ' જંગલવાસી, જેને એક કપડાનો તાણો નહોતો. જંગલમાં રહેતા. એકલા કપડાનો તાણો (નહોતો), એમ નહિ. એક વિકલ્પની લાગણીનો તાણો મારામાં નથી, એવા એ હતા. જે ભાવે મહાવ્રત વિકલ્પ ઊઠે એ મારામાં નથી, એવા એ હતા. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! એ કહે છે, 'ઇત્થ જાણેવિણુ જોઝા' એ સ્વરૂપમાં એકાગ્ર કરનાર જીવ! એ એકાગ્ર સિવાયના વિકલ્પો છે, ચાહે જેવો હોય, પંચ મહાવ્રતના હો, વ્યવહાર સમિતિ, ગુપ્તિના હો, વ્યવહાર પરને સમજાવવાના હો, શાસ્ત્ર વાંચવાના હો. હવે વાંચી વાંચીને ક્યાં સુધી વાંચવા છે તારે? એમ કહે છે. એ.. 'પ્રવીણભાઈ'! વાંચીને શું વાંચ્યા કરવું છે? કે ઓલો (-ભગવાન) વાંચવો છે અંદર?

અહીં તો કહે છે કે, એ વાંચેલા જ્ઞાનથી પકડાય એવો નથી, એવો ઈ છે. એ..

‘ન્યાલભાઈ’! આરે...! એ શાસ્ત્રના જાણેલા જ્ઞાનથી પકડાય એવો નથી. શાસ્ત્ર ને શાસ્ત્ર તરફનું જ્ઞાન એ પરાલંબી જ્ઞાન છે. છોડ તેની મહિમા, તે વિના આત્માનો પત્તો નહિ લાગે, એમ કહે છે. આહાહા...! અહીં તો વિકલ્પની વાત કરી પણ એ વિકલ્પ છે. ભેદ છે, પર તરફનું જ્ઞાન એ આત્માના સ્વભાવનું જ્ઞાન નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! ઊંચો થઈ જાય, પાવૈયો હોય તો ન થાય. પાવૈયાને પાના ન ચડે. સમજાણું?

માતા ‘દેવકી’, ‘શ્રીકૃષ્ણ’ ત્યાં ઉછર્યા હતા ને? બીજે ઉછર્યા હતા ને? ગોવાળને ત્યાં. જ્યાં માતાને દેખીને પ્રેમ આવ્યો અને માતાના સ્તનમાં દૂધ આવ્યું. કુદરતે દૂધ આવ્યું. આમ જન્મ આપ્યો છે ને એણે! આ શું? કહે છે. ભરવાડને ત્યાં જન્મ આપ્યો ને આ મારી માતા લાગે છે. આને દૂધ શું આવ્યું આ? આ મારી જનેતા લાગે છે. ભરવાડને ત્યાં તો મને મૂક્યો લાગે છે. વાસુદેવ હતા ને! મહાવિચિક્ષણ બુદ્ધિવાળા હતા. ‘દેવકી’ને કેમ દૂધ આવ્યું? આ મારી માતા લાગે છે. હું પણ આમ જોઉં તો બળ ને શરીરની બધી સ્થિતિ આવી લાગે છે. જ્યાં હું ભરવાડમાં ઉછર્યો હતો એ નાતની જાતનો હું નથી લાગતો. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! આમ નજર કરે ત્યાં રાણીને કહે, રાણીના દેદાર પણ જુદી જાતના, પુણ્યશાળી છે ને! દેવકી તો પુણ્યશાળી! આહા...! એ દેદારના પેટનો હું લાગું છું. આ નહિ, આ નહિ. માટે એના સ્તનમાં દૂધ આવ્યું. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! એમ આત્મા એ વિકલ્પની જાતનો નથી. નિર્વિકલ્પ ચૈતન્ય ભગવાનઆત્મા નિર્વિકલ્પદષ્ટિથી પકડાય એવો છે, એમ કહે છે. સમજાણું આમાં?

‘અણુ મ કરહુ વિયપ્પુ’ પંચ મહાવ્રતના વિકલ્પ પણ છોડી દે. ભગવાન તો એમ કહે છે કે, અમને સાંભળવું છોડી દે. આ પ્રભુ શું કહે છે પણ આ? એ...ઈ...! ભગવાન ફરમાવે છે કે, અમારી સામું જોવું છોડી દે. અમારી સામે જોવે તારો ભગવાન હાથ નહિ આવે. આહાહા...! દિવ્યધ્વનિ કહે છે. ભગવાન ત્રિલોકનાથ પરમાત્માની વાણીમાં એમ આવ્યું, ત્રિલોકનાથ સમવસરણમાં ફરમાવતા હતા, અરે.. આત્મા! તું પરમાત્મા છો, અંતરની ચીજમાં પરમાત્મા ન હો તો પર્યાય કાળે પરમાત્મા ક્યાંથી આવશે? શું બહારથી આવે એવો છે? ભગવાન પરમાત્માનું સ્વરૂપ જ તારું છે. ગર્ભમાં રહ્યો એ વાંદરો અને જન્મે બાળક? એમ બનતું હશે? ગર્ભમાં માણસનું બાળક તે પણ એવું હોય એનું એનલાર્જ થઈને બહાર આવે છે. સમજાય છે કાંઈ? એમ ભગવાનઆત્મા એક સેકંડના અસંખ્ય ભાગમાં પૂર્ણ પરમાત્માનું રૂપ જ આત્માનું છે. આહાહા...! એ અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આનંદ, અનંત વીર્ય, અનંત સ્વચ્છતા, પ્રભુતા, વીતરાગતા, નિર્ઘ્રંથતા એવા બધા ગુણોથી ભરેલો ભગવાન પરિપૂર્ણ પ્રભુ આત્મા તું છો. તને તું જો અને આત્મા જાણ ને માન, મારી સામું ભગવાન કહે છે કે, જોવું રહેવા દે. તાકવું રહેવા દે કે, મારાથી કંઈક મળશે, એમ કહે છે. આહાહા...! સમજાણું આ? એ વીતરાગની વાણીમાં આ હોય, પામરની વાણીમાં એ ન હોય. ભગવાન

કાંઈ લેવું નથી તમારે? કાંઈક ફળ તો લ્યો. આ ઉપદેશ આપી દીધો. શાસ્ત્રના ફળ ન થાય તો એની પર્યાયમાં, મારે શું છે? હું તો કેવળજ્ઞાની છું. મારે કંઈ લેવું નથી ને અધૂરું પૂરું કરવું નથી એને લઈને. સાધક જીવને અધૂરું પૂરું કરવું હોય તો કાંઈક વિકલ્પ ને પરને સમજાવવાથી થાતું નથી. અધૂરું પૂરું (કરવું હોય તો) પૂર્ણ પરમાત્માને દેખવામાં એકાકાર થાય તો અધૂરું પૂરું થઈ જશે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

અહીં તો કહે છે, શબ્દોથી સમજાતું નથી. છે? એ..ઈ..! મન અને વિચારમાં આવતો નથી. ભગવાન મનમાં વિચારવામાં આવે છે? પરમાત્મા અખંડ આનંદનો રસકંદ છે. અનાકુળ શાંતરસનું પોતે બીડલું, બીડલું, બીડું આખું પડ્યું છે. ખોલ દૃષ્ટિમાંથી, કહે છે. આહાહા..! એવા ભગવાન મનમાં વિચારમાં નથી આવતો. શબ્દ તો ક્રમ ક્રમથી બતાવે છે એમાં આત્મા ક્યાં આવ્યો? કહે છે. બધી શાસ્ત્રની ચર્ચાઓને છોડ. ગુણસ્થાન, માર્ગશાસ્થાનના વિચારને બંધ કર. લ્યો! એવું એણે ઘણું બધું લાંબું લખ્યું છે. સમજાણું કાંઈ? ફળનો દાખલો આપ્યો છે. ઠીક છે, કહો! એ બે ગાથા થઈ.

આત્મા અસંખ્યાત પ્રદેશી લોકપ્રમાણ છે.

સુદ્ધપણસહ પૂરિયત લોયાયાસ પમાણુ।

સો અપ્પા અણુદિણ મુણહુ પાવહુ લહુ ણિવ્વાણુ।।૨૩।।

શુદ્ધ પ્રદેશી પૂર્ણ છે, લોકાકાશ પ્રમાણ;

તે આત્મ જાણો સદા, શીઘ્ર લહો નિર્વાણ. ૨૩.

અન્વયાર્થ :- (લોયાયાસપમાણુ સુદ્ધપણસહ પૂરિયત) જે લોકાકાશ પ્રમાણ અસંખ્યાત શુદ્ધ પ્રદેશોથી પૂર્ણ છે (સો અપ્પા) તે જ આ પોતાનો આત્મા છે. (અણુદિણ મુણહુ) રાતદિવસ એવું જ મનન કરો, અનુભવ કરો (જિવ્વાણુ લહુ પાવહુ) અને શીઘ્ર જ નિર્વાણને પ્રાપ્ત કરો.

હવે આવી ત્રીજી. હવે ભગવાનનું સ્થળ બતાવે છે. ક્યા સ્થળમાં ભગવાન બિરાજે છે? આ ભગવાનઆત્મા ક્યા સ્થળમાં (રહે છે)? એનું ક્ષેત્ર ક્યાં? એનું ઘર ક્યાં છે એ ભગવાનનું? આહાહા..! ‘આત્મા અસંખ્યાત પ્રદેશી લોકપ્રમાણ છે.’ ભગવાનઆત્મા..! આ (શરીર) તો માટીના ધૂળના રજકણ છે, ઈ કંઈ આત્મા નથી. અંદર રાગ, દ્વેષના પરિણામ થાય એ કંઈ આત્મા નથી. કર્મના રજકણ ધૂળ માટી પડી છે એ કર્મ જડ (છે), એ આત્મા નથી. આત્મા અંદર અસંખ્ય પ્રદેશી (છે). એક પ્રદેશ એને કહીએ કે જેનો એક પરમાણુ પોઈટ ગજ સમાનનું માપ કરતાં જેની પહોળાઈ દેખાય તેને પ્રદેશ કહીએ. એવો ભગવાનઆત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી સ્થળમાં પડ્યો છે. એવા અસંખ્ય પ્રદેશમાં અનંતા ગુણનું ધામ પડ્યું છે.

ક્ષેત્ર શું કરવા બતાવે છે? કોઈ એમ કહે કે, લોકવ્યાપક આત્મા છે. (પણ) એમ નથી. સમજાણું કાંઈ?

ભગવાનઆત્મા, આમ એકાગ્ર થવા માગે છે ત્યારે એકાગ્ર થાય કે આમ એકાગ્ર થાય? હૈં? બસ! એનું ક્ષેત્ર અસંખ્ય પ્રદેશી, આ દેહ પ્રમાણે દેહથી ભિન્ન, દેહ પ્રમાણે દેહથી ભિન્ન. દેહ પ્રમાણે ભલે હો. તેથી કંઈ દેહનું પ્રમાણ અહીં આત્મામાં આવી ગયું? એ તો અસંખ્ય પ્રદેશી ભગવાન લોકપ્રમાણ છે. લોકના જેટલા પ્રદેશ છે તેટલી સંખ્યાએ પ્રદેશમાં આત્મા બિરાજે છે. રાગમાં ક્યાંય એ બિરાજતો નથી.

સુદ્ધપણસહ પૂરિયડ લોયાયાસ પમાણુ।

સો અપ્પા અણુદિણ મુણહુ પાવહુ લહુ ણિવ્વાણુ।।૨૩।।

‘લહુ’, ‘લહુ’, ‘લહુ’ ઘણી વાર આવે છે. મોક્ષ કર, મોક્ષ કર. મોક્ષ તો તારું ઘર છે. આહાહા...! સંસારમાં ક્યાં મરી ગયો રખડી રખડીને? ચોરાશીના અવતારમાં હોથા નીકળી ગયા તોય મૂકવાનો તને હરખ નથી આવતો? આહાહા...! ઘર તો આવ, ઘર તો આવ. આ પરઘર રખડીને મરી ગયો, કહે છે. ક્યાં ઘર રહ્યું તારું? ‘લોકાકાશપ્રમાણ અસંખ્યાત શુદ્ધ પ્રદેશો...’ દેખો! અંતર વસ્તુ અસંખ્ય પ્રદેશનું દળ છે. પ્રભુ અરૂપી પણ દળ છે. રૂપ, વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ વિનાની અસંખ્યપ્રદેશી પહોળી દળવાળી ચીજ છે. દળ પુષ્ટવાળી ચીજ છે. એ અસંખ્ય પ્રદેશમાં અસંખ્ય પ્રદેશો શુદ્ધ રત્ન સમાન નિર્મળ છે. અસંખ્ય પ્રદેશો શુદ્ધ રત્ન સમાન નિર્મળ છે. એમાં અનંતા અનંતા ગુણો નિર્મળપણે એ ક્ષેત્રમાં બિરાજે છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? શું કહેવાય ઓલા?

એક ઓઝલમાં બાઈ હોય ને? ભલે ઠેકાણા વિનાની (હોય પણ તેને) જોવાનું મન કરે છે. ક્યાં રહે છે? એ.. ઓલામાં રહે છે, ઓલા બંગલામાં. જરીક માથેથી પડદો આડો ખસીને બહાર નીકળે તો કહે, જુઓ આ નીકળ્યા! હૈં? માથે મેડીનો પડદો જરી ખસી ગયો તો એ રાણીસાહેબ નીકળ્યા.. એ.. રાણીસાહેબ નીકળ્યા. શું છે? હોય તોય સમજવા જેવું છે બધું. હૈં? રાણીસાહેબ નીકળ્યા, રાણીસાહેબ નીકળ્યા. ‘ભાવનગર’ દરબારના રાણી પહેલા નીકળ્યા ત્યારે લોકોને થયું શું નીકળ્યું? પહેલો ઓઝલ છોડ્યો છે ને? જ્યારે પહેલો ઓઝલ છોડ્યો ત્યારે મોટરમાં નીકળ્યા હતા. એ ગામ ઊછળી ગયું હતું. રાણીસાહેબ આજે ઓઝલ મૂક્યો, રાણીસાહેબે ઓઝલ મૂક્યો. એલા.. એના ચામડાને જોવા નીકળ્યો, ભગવાનને જોવા તો નીકળ એકવાર. ઓઝલ મૂકી દે. રાગની, વિકલ્પની એકતાની ઓઝલ છોડી દે. ભગવાન બિરાજે છે અંદરમાં પૂર્ણાનંદ પ્રભુ. આહાહા...! અરે...! પણ વાત એને સાંભળવી.. શું આ હશે? હું આવડો હોઈશ? એને અતિરેક જેવું લાગે, અતિરેક જેવું લાગે. જે વસ્તુની સ્થિતિ છે એને અતિરેક શું કહેવાય? અતિશયોક્તિ (લાગે). આહાહા...!

કહે છે, એ તારા પ્રદેશો અસંખ્ય સત્તા પ્રભુ ભગવાન છે. સમજાય છે? જે વસ્તુ હોય એને કંઈ પણ આકાર હોય. આત્મા વસ્તુ છે કે નહિ? તો આકાર હોય કે નહિ? વસ્તુ છે કે નહિ? સત્તા છે કે નહિ? સત્તાને આકાર હોય કે નહિ? સત્તાને ક્ષેત્ર હોય કે નહિ? એમ સિદ્ધ કરે છે. એ.. ‘પ્રવીણભાઈ’!

આ વસ્તુ છે, દેખો! આ વસ્તુ છે કે નહિ? તો એની સત્તા છે કે નહિ? છે ને? તો એનું ક્ષેત્ર છે ને? કેટલું? કે, આટલું. જેનું હોવાપણું છે એને ક્ષેત્ર હોય કે નહિ? જેનું હોવાપણું છે એને ક્ષેત્ર હોય કે નહિ? એમ આત્માનું હોવાપણું છે (તો) એનું ક્ષેત્ર છે કે નહિ? અસંખ્ય પ્રદેશ એનું સ્થળ-ક્ષેત્ર છે. એક એક પ્રદેશ પૂર્ણાનંદ, પૂર્ણા નિર્મળાનંદથી ભરેલા છે. જેમાં અનંતા આનંદ પાકે એવું એનું અસંખ્ય ક્ષેત્ર છે. એ અસંખ્ય ક્ષેત્રનું તારું ક્ષેત્ર એવું છે (કે) એમાં અનંત કેવળજ્ઞાન, અનંત આનંદ પાકે એ ક્ષેત્ર છે. કળથી પાકે એવું એ ખેતર નથી. આહાહા..! કળથી સમજાય છે? હલકી કળથી હોય છે ને? અનાજ થાય છે. કળથી સામાન્ય જમીનમાં થાય છે અને ઊંચા ચોખા હોય છે ને? ચોખા ઊંચી જમીનમાં થાય છે. તો આ તો આત્મા ઊંચી ચીજ, સિદ્ધની પર્યાય પાકે એવો આત્મા છે. સમજાય છે કંઈ? સંસાર પાકે એ આત્મા નહિ. આહાહા..! રાગ-દ્વેષ પાકે એ આત્મક્ષેત્ર નહિ. આહાહા..!

આ શબ્દ લીધો છે ને? ‘સુદ્ધ’ શુદ્ધ પ્રદેશ છે. ભગવાનઆત્માના અસંખ્ય પ્રદેશ શુદ્ધ છે. જેમાં અનંત ગુણ બિરાજમાન છે. ‘લોચાયા’ લોકના આકાશના પ્રદેશ પ્રમાણે એનું ક્ષેત્ર છે. ‘સો અપ્પા અણુદિણ મુણહુ’ ‘રાતદિવસ એવું જ મનન કરો,...’ ‘અપ્પા અણુદિણ’ દિન-દિન, રાત્રે. રાત્રે ને દિન એમ. ‘મુણહુ પાવહુ લહુ’ એવો અસંખ્ય પ્રદેશી ભગવાન અંદરમાં બિરાજે છે ત્યાં નજર કર, ત્યાં નજર કર, એ ક્ષેત્રમાં નજર કર. ‘અણુદિણ’ એનું ધ્યાન કર તો અલ્પકાળમાં તેને કેવળજ્ઞાનરૂપી નિર્વાણદશા પ્રાપ્ત થાય, એ વિના બીજી રીતે કોઈ થાય એવી નથી.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

કથંચિત્ કમ-અકમપણું કઈ રીતે છે?

કોઈ એમ કહે છે કે ‘જીવની પર્યાયમાં કેટલીક કમબદ્ધ છે ને કેટલીક અકમરૂપ છે; તેમજ શરીરાદિ અજીવની પર્યાયમાં પણ કેટલીક કમબદ્ધ છે ને કેટલીક અકમરૂપ છે’. તે બધી વાત વસ્તુના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયથી વિપરીત છે, જ્ઞાનસ્વભાવથી વિપરીત છે અને કેવળીથી પણ તે વિપરીત છે. વસ્તુમાં એવું કમ-અકમપણું નથી પરંતુ પર્યાય અપેક્ષાએ કમબદ્ધપણું ને ગુણો સહવર્તી છે તે અપેક્ષાએ અકમપણું - એ રીતે વસ્તુ કમ-અકમસ્વરૂપ છે.

(આત્મધર્મ - ઓગસ્ટ ૨૦૦૮)